

'De bij heeft herwaardering verdiend'

Bijen of hommels? Het imkersechtpaar Ad en Ad Aarts pleit voor een herwaardering van de bij als bestuiver. "Dat heeft hij verdiend. Een bij kan een enorme meerwaarde leveren, maar vraagt daarbij wél om deskundigheid van imker en teler."

DOOR ERIK HONKOOP
freelance journalist

De imkers Ad en Ad Aarts uit Tilburg werken al 31 jaar met bijen, een uit de hand gelopen hobby. Ze halen in opdracht van de gemeente Tilburg bijenvolken uit bomen en van andere plekken. Deze uitgezwermde volken gaan in een nieuwe kast en kunnen worden ingezet als bestuivers bij fruit en glasgroente. Volgens Aarts verdient de bij herwaardering. "De afgelopen jaren heeft zijn imago een deuk opgelopen. De door de varroamijt veroorzaakte verdwijnsiekte, ondeskundige inzet van bijen en onbekendheid ermee hebben daaraan bijgedragen." Met een goede basiskennis én een goede imker is volgens hem met bijen een prima bestuiving te realiseren in veel gewassen.

ZWARE ARBEIDSMOMENTEN

De vrouwelijke helft van het echtpaar Aarts legt uit hoe ze een nest bijen uit een boom bij de GGD moest halen. "Met behulp van een brandweerbakje stoppen we het nest in een korf en daarna zetten we het volk in een kast bij ons huis." Haar man Ad, toevalig met dezelfde voornaam als zijn echtgenote, vult aan: "Daarna kijk je wat voor volk het is. Na een paar dagen is al redelijk te bepalen of het een actief en gezond volk is."

Bij hun huis staan tien bijenkasten. Daarnaast hebben ze er nog talloze op andere locaties; bij fruittelers, aardbeitelers en in de glastuinbouw. "In een kas moet een bij hard werken. Als we een volk terug halen, merk je dat ze een paar dagen bij moeten komen. Glas, ramen die open en dicht gaan, schermdoeken en noem maar op maken een kas tot een zware werkplek." Wil een teler 10 kasten met bijen plaatsen, dan zijn volgens Aarts 20 volken nodig om de bestuiving in stand te houden. "Een kast zal daarvoor ook regelmatig moeten worden gewisseld. Een goede imker heeft op tijd in de gaten wanneer dat moet gebeuren."

MEERWAARDE

Voor imkers is de bestuiving van gewassen een manier om bijenvolken nuttig in te zetten en uit de kosten te komen. "De verkoop van honing is voor de meeste imkers niet kostendekkend meer. Daarom worden bijen al jaren ingezet voor de bestuiving van

Eigen wil

In tegenstelling tot bijvoorbeeld België kent Nederland geen sterk georganiseerde sector van imkers die bijenvolken leveren voor professionele bestuiving. De meeste Nederlandse imkers zijn hobbyisten. Meer dan een hommelmel heeft een bij een eigen wil. Ze zoeken zondig ook buiten een kas naar stuifmeel. Bijen bestuiven massaler dan hommels, maar zijn ook gevoeliger voor het weer. Hommels kunnen de bestuiving van bijen ondersteunen, als een verzekering tegen slecht weer.

Activiteit voor de kast is een teken van goede condities.

bloemen in aardbei, in fruit en in groentegewassen als courgette, aubergine, meloen en peper." Aarts wijst op de verschillen tussen bijen en hommels. "In de tomatenteelt zijn hommels de meest geschikte bestuivers, maar bij andere vruchtgroenten en voor fruitgewassen zijn bijen zeer geschikt. Een bijenvolk bevat minstens tien keer zoveel bestuivers als een hommelmel." Belangrijk is wel dat een teler mee helpt de volken actief te houden. "Bijen hebben een grotere vliegradius en communiceren onderling. Is er in de kas niets te halen, dan kunnen ze naar elders vertrekken. Een teler kan dit gedrag sturen door in de kas voorwaarden te scheppen die de bijen actief houden. Bijvoorbeeld door altijd wat bloei in het gewas. De meerwaarde van een bij is de volledige bestuiving van bloemen, wat zorgt voor grotere vruchten van betere kwaliteit."

SAMEN GOED AANPAKKEN

Twee bijenkasten op 2 hectare heeft weinig effect", aldus Aarts. "Voor de bestuiving moeten imker en teler samen een goed plan maken. Om welk gewas gaat het, wanneer wordt er bestreden, wanneer is er bloei, hoe zit het met de temperatuur, met schermen, enzovoort. Pak je het samen goed aan, dan halen bijen het onderste uit de kan. Belangrijk is ook met imkers in zee te gaan die verstand van zaken hebben. Dat is eigenlijk de achilleshiel van de bijensector. Bijna alle imkers die er nu zijn, zijn hobbyisten en de sector heeft geen keurmerk waarmee goede imkers zich kunnen onderscheiden van de rest. Jammer, want dat biedt telers weinig duidelijkheid." Wat een goede imker volgens hem sowieso moet hebben, zijn schone, nette kasten met voldoende broed en eitjes. "Er moet activiteit in de kast zijn. Zit de plank aan de voorkant vol bijen, dan hebben ze het te goed en doen ze te weinig. Ze moeten vliegen en aan de pootjes moet je stuifmeel zien hangen."

Ad en Ad Aarts: "Kundige telers en kundige imkers kunnen elkaar prima aanvullen."

GEEN EENDUIDIGHEID OVER BESTE BESTUIVER

In de courgetteteelt ziet teeltvoorlichter Ben de Koning dat meestal bijen, maar ook hommels worden ingezet. "Een bij kan soms ineens de benen nemen. De natuur heeft invloed op hun gedrag. Hommels zijn daar minder gevoelig voor. Voor een perfecte bestuiving zou een teler hommels en bijen kunnen combineren." Teeltadviseur Cock van der Knaap: "Bij mooi weer vliegen bijen massaal. Dat doen hommels nooit, maar ze kunnen in aubergine zeker een waardevolle aanvulling zijn in perioden waarin bijen minder actief zijn. Zoals in het vroege voorjaar." Kortom, allesbehalve eenduidigheid over wie de beste bestuiver is. Volgens beiden hebben bijen en hommels hun eigen voor- en nadelen.

Monique van Kessel, bioloog en veldonderzoeker bij Koppert, de belangrijkste leverancier van hommels in Nederland: "Hommels zijn wat groter, stabiel en je verplaatst de kasten ook vrij eenvoudig naar een gewas dat later bloeit. Of je sluit ze een dag op in de kast, om een bestrijding uit te kunnen voeren. Hommels zijn daardoor in teelten waar traditioneel bijen worden gebruikt, een prima aanvulling. Zoals in de courgetteteelt in de openlucht, waar bestuiving op een paar momenten van groot belang is. Bij slecht weer laten bijen het soms afweten en kunnen hommels de bestuiving overnemen. Dat kan ook als de bloei heel vroeg 's ochtends valt, want hommels beginnen eerder."

Hét argument om te bestuiven met bijen blijft voor Aarts de grofheid van vruchten. "Een imker weet niet alles van de teelt, een teler weet niet alles van bijen, maar samen kunnen ze elkaar aanvullen. Uiteraard zal in tijden met lagere prijzen de behoefte aan grofheid misschien minder groot zijn, maar voor veel gewassen geldt dat een goede bestuiving en aanvlugging de grofheid verbetert. Een bijenvolk in optimale conditie kan daar voor zorgen." ■